

**ІНСТИТУТ ПРАВОТВОРЧОСТІ ТА НАУКОВО-ПРАВОВИХ
ЕКСПЕРТИЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення Вченої ради
Інституту правотворчості та
науково-правових експертиз
Національної академії наук України
від 25 січня 2024 р., протокол № 1

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
ГАЛУЗЕВИХ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН (ОК.5)
ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Викладач	Токарчук Ольга Володимирівна, в.о. провідного наукового співробітника відділу публічно-правових досліджень Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України, доктор юридичних наук, професор
Контактні дані	+38 067 403 12 66, o.v.tokarchuk@gmail.com
Наукові профілі викладача	ORCID: 0009-0009-7377-8132 Google scholar: https://scholar.google.com/citations?hl=uk&user=0J8dp7sAAAAJ WOS: https://www.webofscience.com/wos/author/record/ABA-6974-2021
Назва освітньо- наукової програми	081 Право
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень (Національна рамка кваліфікацій – 8 рівень; третій (докторський) цикл вищої освіти

	Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти)
Галузь знань	08 Право
Спеціальність	081 Право
Статус дисципліни	Обов'язкова компонента освітньо-наукової програми, вивчається в 2 семестрі I курсу навчання
Мова викладання	Українська
Обсяг дисципліни в кредитах ECTS/годинах	3 кредити ECTS (загальний обсяг - 90 год.)
	- аудиторна робота: 30 год. для денної форми навчання або 14 год. для заочної форми навчання, з них:
	лекції: 10 год. для денної форми навчання або 6 год. для заочної форми навчання
	семінарські заняття: 20 год. для денної форми навчання або 8 год. для заочної форми навчання
	- самостійна робота: 60 год. для денної форми навчання або 76 год. для заочної форми навчання
Консультації з навчальної дисципліни	Аудиторні консультації: аудиторія-бібліотека згідно з графіком консультацій. Онлайн-консультації: через системи дистанційного навчання Zoom, Google Meet, тощо або електронною поштою викладача
Мета вивчення навчальної дисципліни	Формування у здобувачів третього рівня вищої освіти ступеня доктора філософії ґрунтовних наукових і теоретичних знань з питань методики викладання права у закладах вищої освіти, вироблення та удосконалення ними умінь, практичних навичок, необхідних для здійснення ними науково-педагогічної діяльності у сфері права.
Завдання вивчення навчальної дисципліни	Опанувати роль доктрини права у викладанні галузевих юридичних дисциплін; опанувати роль доктрини права у викладанні галузевих юридичних дисциплін; засвоїти методологію формування мислення у процесі вивчення галузевих юридичних дисциплін; набути вміння з підготовки та проведення лекційних занять; засвоїти правила підготовки та проведення практичних занять; сформувати навички організації та методичного забезпечення самостійної роботи здобувачів вищої освіти; опанувати методику підсумкового контролю; здобути знання щодо формування навичок професійно-педагогічної компетентності викладача.
Форми та види проведення навчальних занять	Форма навчання – денна або заочна (з використанням елементів дистанційного навчання). Види навчальних занять: лекції, семінарські, самостійна робота.
Локація та необхідне обладнання	Аудиторія-бібліотека Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України. Мультимедійне обладнання (ноутбук, проектор), комп'ютерне

	забезпечення з виходом у мережу Інтернет. Передбачається робота з відкритими базами даних та реєстрами.
Самостійна робота	Підготовка до семінарських занять, поточного та підсумкового контролю, опрацювання рекомендованої літератури, вирішення кейсів.
Індивідуальні завдання	Узагальнення юридичної практики за певною тематикою, підготовка тез доповідей на конференціях, круглих столах, підготовка рефератів, розробка проєктів нормативно-правових актів.
Контроль	Поточний контроль: опитування на семінарських заняттях; вирішення кейсів; участь в дискусіях, веб-квестах, обговоренні доповідей, рефератів; підготовка рефератів та доповідей; тестування; виконання самостійних робіт. Підсумковий контроль: залік.
Політика навчального курсу	Пропущені заняття відпрацьовуються усно (в онлайн режимі) за темою заняття згідно з графіком консультацій викладача; наукові роботи виконуються і оцінюються з дотриманням належної академічної доброчесності. За порушення академічної доброчесності здобувачі вищої освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності.
Інтегральна компетентність, загальні компетентності, фахові компетентності	Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у галузі професійної та/або дослідницької діяльності, володіти методологією наукової і педагогічної діяльності. ЗК01. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). ЗК03. Здатність розв'язувати комплексні проблеми на основі системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору. ЗК05. Здатність встановлювати закономірності розвитку людини, суспільства, права та їх взаємозв'язків. ЗК06. Здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися впродовж життя, оцінювати рівень власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію й мобільність. СК01. Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у галузі права та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з права та суміжних галузей. СК02. Здатність застосовувати методи правового і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій. СК03. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті та проєктах правничої освіти у системі освіти

дорослих.
СК05. Здатність моделювати оптимальні варіанти вирішення складних правових проблем, прогнозувати можливі наслідки їх реалізації.
СК07. Здатність виявляти нові інституційні етичні виклики та етичні виклики в житті суспільства і пропонувати для них правові механізми розв'язання.
СК08. Здатність тлумачити та застосовувати нормативно-правові акти та інші джерела права у сфері захисту прав та інтересів суб'єктів правовідносин, аналізувати та узагальнювати судову практику.
СК09. Здатність проводити компаративістські наукові дослідження, застосовувати норми міжнародного приватного права, аналізувати національну правову систему на предмет інтеграції та адаптації законодавства України до законодавства ЄС.
СК10. Здатність складати правові документи, в тому числі процесуальні, вміти формулювати та відстоювати правову позицію в конкретній справі.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Тема № 1. Роль доктрини права у викладанні галузевих юридичних дисциплін.

Функціональні зв'язки правової доктрини і правничої освіти. Місце правової доктрини у процесі викладання галузевих юридичних дисциплін. Класичні та сучасні доктрини права: проблема співвідношення.

Тема № 2. Методологія формування мислення у процесі вивчення галузевих юридичних дисциплін.

Методи формування правового мислення. Методика критичного мислення у вивченні галузевих юридичних дисциплін. Методика роботи з навчальним текстом. Моделювання юридичних міркувань і тлумачення правових норм. Методологія порівняльних досліджень.

Тема № 3. Особливості підготовки та проведення лекційних занять.

Місце та роль лекції в навчальному процесі. Загальні підходи до методичного забезпечення лекцій з галузевих юридичних дисциплін. Функції лекції. Типи лекцій, особливості їх проведення та підготовки.

Тема № 4. Особливості підготовки та проведення практичних занять.

Місце та роль практичного заняття в навчальному процесі. Загальні підходи до забезпечення практичних занять з галузевих юридичних дисциплін. Функції практичного заняття. Типи практичних занять, особливості їх проведення та підготовки. Формування навичок юридичної аргументації під час вирішення юридичних казусів з окремих галузей права. Формування навичок юридичного письма, усного та письмового консультування, підготовки правових документів, в тому числі процесуальних.

Тема № 5. Організація та методичне забезпечення самостійної та науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти.

Психолого-педагогічні засади організації самостійної навчальної роботи здобувачів вищої освіти. Особливості самостійної роботи здобувачів вищої освіти і передумови її ефективності. Організація науково-дослідної роботи у здобувачів вищої освіти. Академічна мобільність.

Тема № 6. Методика підсумкового контролю.

Залік як форма підсумкового контролю. Види та форми заліків. Особливості проведення заліку. Іспит як форма підсумкового контролю. Види та форми іспитів. Особливості проведення іспиту. Особливості проведення підсумкового контролю у дистанційному режимі.

Тема 7. Професійно-педагогічна компетентність викладача.

Сутність і зміст професійної компетентності викладача. Здійснення науково-педагогічної діяльності у вищій освіті та проєктах правничої освіти у системі освіти дорослих. Структура діяльності викладача галузевих юридичних дисциплін. Педагогічна майстерність як запорука творчої діяльності викладача галузевих юридичних дисциплін. Інформаційні технології у викладацькій діяльності. Професійна етика та загальний культурний кругозір викладача галузевих юридичних дисциплін. Реалізація права на академічну мобільність. .

Програмні результати навчання

РН06. Розуміти загальні принципи та методи юридичної науки, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері права та у викладацькій практиці.

РН07. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення, аналізу й збереження даних та інформації, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та складної структури, спеціалізовані програмне забезпечення, бази даних та інформаційні системи у науковій, викладацькій, правотворчій та правозастосовній діяльності.

РН09. Організовувати і здійснювати освітній процес у сфері права на різних рівнях вищої освіти, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, застосувати ефективні методики викладання навчальних дисциплін.

РН11. Здійснювати доктринальне тлумачення норм національного, міжнародного та права Європейського Союзу, здійснювати порівняльний аналіз правових явищ та процесів у різних правових системах.

РН12. Використовувати знання та уміння для встановлення закономірностей розвитку людини, суспільства, права та їх взаємозв'язків.

РН13. Постійно саморозвиватися і самовдосконалюватися, належним чином оцінювати рівень власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію й мобільність.

РН14. Вміло тлумачити та ефективно застосовувати нормативно-правові акти та інші джерела права у сфері захисту

прав та інтересів суб'єктів правовідносин, аналізувати та узагальнювати судову практику.
 РН16. Демонструвати вміння складати правові документи, в тому числі процесуальні, вміти формулювати та відстоювати правову позицію у конкретній справі.

КРИТЕРІЇ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

*Загальна кількість балів з навчальної дисципліни 100 балів ECTS =
 поточний контроль 50 балів (семінарські заняття, СРС) +
 підсумковий контроль 50 балів*

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	визначення	Залікова оцінка
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	зараховано
74-81	C	добре	
64-73	D	задовільно	зараховано
60-63	E	достатньо	
35-59	FX	незадовільно з правом повторного складання підсумкового контролю	незараховано
0-34	F	незадовільно без права повторного складання підсумкового контролю	

- *90-100 балів (відмінно)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував досконале знання основних понять і правових категорій; вміння вільно оперувати категоріальним апаратом; вміння давати аргументовані, чіткі і логічно побудовані відповіді на питання; вміння системно аналізувати джерела права, правозастосовну практику і викладати аргументовану позицію з певної правової проблеми або життєвої ситуації; здатність юридично грамотно і толерантно викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми;

- *82-89 балів (дуже добре)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував добре знання основних понять і правових категорій; вміння оперувати категоріальним апаратом; вміння давати чіткі і логічно побудовані відповіді на питання; вміння аналізувати джерела права, правозастосовну практику і викладати позицію з певної правової проблеми або життєвої ситуації; здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми з використанням під час підготовки обмеженого обсягу рекомендованої літератури;

- *74-81 (добре)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував знання основних понять і правових категорій; вміння оперувати категоріальним апаратом з окремими неточностями; вміння давати відповіді без суттєвих помилок на питання; вміння аналізувати джерела права, правозастосовну

практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми з використанням під час підготовки обмеженого обсягу рекомендованої літератури;

- *64-73 (задовільно)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував задовільне знання основних понять і правових категорій; оперування категоріальним апаратом з неточностями; недостатнє вміння давати відповіді на питання; недостатнє вміння аналізувати джерела права, правозастосовну практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; недостатню здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми, обумовлену використанням під час підготовки незначного обсягу рекомендованої літератури;

- *59 і менше (незадовільно)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував незнання основних понять і правових категорій; нездатність оперування категоріальним апаратом; відсутність вміння давати відповіді на питання; нездатність аналізувати джерела права, правозастосовну практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; нездатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми, обумовлену невикористанням під час підготовки рекомендованої літератури.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти на семінарських заняттях

Оцінка «**відмінно**» виставляється здобувачеві вищої освіти, який показав всебічні та глибокі знання передбаченого робочою програмою матеріалу, законодавства, судової (адміністративної, нотаріальної) практики, рекомендованої робочою програмою курсу, проявив творчі здібності в розумінні, викладенні та використанні програмного матеріалу.

Оцінка «**добре**» виставляється здобувачеві вищої освіти, який показав повне знання передбаченого робочою програмою матеріалу, засвоїв основну літературу, рекомендовану робочою програмою курсу, виявив стабільний характер знань і здібності до їх самостійного набуття та оновлення в процесі самостійної підготовки до занять.

Оцінка «**задовільно**» виставляється здобувачеві вищої освіти, який показав знання основного матеріалу в обсязі робочої програми курсу, необхідному для професійної діяльності в сфері права, знайомому з основною літературою, рекомендованою робочою програмою курсу, проте припустився неточностей у відповіді або показав поверхневе знання матеріалу. Ця оцінка виставляється і у разі недостатньо аргументованого викладення матеріалу, недостатньо чітко і послідовно висловленої відповіді.

Оцінка «**незадовільно**» виставляється здобувачеві вищої освіти, який виявив істотні прогалини у знанні основного програмного матеріалу, що виражається у незнанні основних понять та положень навчального курсу, в невмінні пов'язати теоретичний матеріал з аналізом положень чинного законодавства, юридичної практики.

Орієнтовний

1. Функціональні зв'язки правової доктрини і правничої освіти.

**перелік
питань до
заліку**

2. Місце правової доктрини у процесі викладання галузевих юридичних дисциплін.
3. Класичні та сучасні доктрини права: проблема співвідношення.
4. Методи формування правового мислення.
5. Методика критичного мислення у вивченні галузевих юридичних дисциплін.
6. Методика роботи з навчальним текстом.
7. Моделювання юридичних міркувань і тлумачення правових норм.
8. Місце та роль лекції в навчальному процесі.
9. Загальні підходи до методичного забезпечення лекцій з галузевих юридичних дисциплін.
10. Функції лекції.
11. Типи лекцій, особливості методики їх проведення та підготовки до них.
12. Особливості проведення лекційних занять та застосування окремих методичних прийомів.
13. Місце та роль практичного заняття в навчальному процесі.
14. Загальні підходи до забезпечення практичних занять з галузевих юридичних дисциплін.
15. Функції практичного заняття.
16. Типи практичних занять, особливості методики їх проведення та підготовки до них.
17. Особливості проведення практичних занять та застосування окремих методичних прийомів.
18. Робота здобувачів вищої освіти із науковою, довідковою та навчальною літературою.
19. Реферування наукової літератури як форма самостійної роботи.
20. Алгоритм пошуку наукової літератури за певною темою.
21. Вирішення правових казусів: до питання пошуку універсальної моделі.
22. Наукова доповідь та підготовка есе як форма самостійної роботи.
23. Складання проектів документів юридичного характеру.
24. Залік як форма підсумкового контролю.
25. Види та форми заліків.
26. Особливості проведення заліку.
27. Іспит як форма підсумкового контролю.
28. Види та форми іспитів.
29. Особливості проведення іспиту.
30. Особливості проведення підсумкового контролю у дистанційному режимі.
31. Сутність і зміст професійної компетентності педагога.

32. Структура діяльності викладача галузевих юридичних дисциплін.

33. Педагогічна майстерність як запорука творчої діяльності викладача галузевих юридичних дисциплін.

Рекомендована література (основна, додаткова), інформаційні ресурси в мережі Інтернеті

Основна:

1. Про наукову і науково-технічну діяльність України: Закону України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#n192>.
2. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Про вищу освіту : Закон України від 01 липня 2014 року № 1556-VI URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
4. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25 квітня 2019 р. № 2704-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.
5. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) : постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-п#Text>.
6. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п#Text>.
7. Про затвердження Порядку реалізації права на академічну мобільність : постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2015 р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#Text>
8. Удосконалення викладання галузевих юридичних дисциплін: науково-практичний посібник / Н.С.Кузнецова, М.М.Хоменко, А.Б.Гриняк та інші. – Одеса: Видавничий дім “Гельветика”, 2021. – 248 с.
9. Методологія проведення галузевих юридичних досліджень: колективна монографія / за заг. ред. О.О.Кота, А.Б.Гриняка, М.М.Хоменка. Одеса: Видавничий дім “Гельветика”, 2022. – 240 с.
10. Реформування юридичної освіти: виклики часу. Збірник статей до ювілею доктора юридичних наук, професора Наталії Семенівни Кузнецової / Відп. ред. О.В.Кохановська та О.О.Кот. – К.: ПрАТ “Юридична практика”, 2019. – 528 с.
11. Чижикова В.Г. Методика викладання права: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2009. 425 с.
12. Головка Н.І. Методика викладання правознавства: навчальний посібник. Київ: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2017. 202 с.
13. Правнича наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану : монографія / В.А. Журавель

(співголова), Н.С. Кузнецова (співголова), О.М. Бандурка та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. – Харків, Право, 2023. – 902 с.

Додаткова:

1. Барабаш Ю. Реформа правничої освіти: окремі складові успішної реалізації. Право України. 2017. №10. С.9-19.
2. Боярський Н.Ф. Навчаємо через практику: досвід використання судових трансляцій у викладанні права. Харків: ФОП Панов А.М., 2019. 130 с.
3. Використання судових трансляцій під час навчання права: методичні рекомендації / уклад. Н.Ф.Боярський. Київ: ГО “Вектор прав людини”, 2018. 44 с.
4. Гриняк А.Б. Підсумковий контроль знань студентів-правників в умовах дистанційного навчання. Нове українське право. 2021. Вип.4. С.131-137.
5. Дольнікова Л.В. Структурування змісту навчальних дисциплін: системний, інтегративний і диференційований підхід. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2008. №1. С.73-81.
6. Комаров В.В. Вища юридична освіта України: нові виміри. Право України. 2017. №10. С.20-37.
7. Комаров В.В. Сучасні аспекти модернізації вищої юридичної освіти (матеріали “круглого столу”). Право України. 2009. №1. С.9-15.
8. Курлянд З.Н. Теорія і методика професійної освіти: навчальний посібник. Київ: Знання, 2012. 390 с.
9. Максимов С.І. Правова доктрина: філософсько-правовий підхід. Право України. 2013. №9. С.34-54.
10. Мануйлов Є.М. Формування особистості майбутнього фахівця права. Вибрані праці: статті, матеріали конференцій, “круглих столів” (2006-2011). Харків: Право, 2011. 216 с.
11. Мачинська Н.І., Стельмах С.С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.
12. Оніщенко Н.М. Правова освіченість у контексті рівнів правової освіти. Віче. 2012. №23. С.35-37.
13. Організація професійної діяльності юриста: теорія і практика / Ф.Бойл, Д.Каппс, Ф.Плауден, К.Сендфорд; пер. з 2-го англ. вид. за наук. ред. В.І.Андрейцева. Київ: Знання, 2006. 478 с.
14. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
15. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
16. Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О. Ціннісні виклики українській юридичній (правничій) освіті. Право України. 2017. №10. С.38-55.
17. Пащенко Т.М. Проблеми організації самостійної роботи студентів. Проблеми освіти: науково-методичний збірник / за ред. В.Г.Кременя. Київ:

- Науково-методичний центр вищої освіти, 2003. Вип.31. С.309-316.
18. Правове виховання в сучасній Україні: монографія / за ред.: В.Я.Тація, А.П.Гетьмана, О.Г.Данильяна. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2013. 440 с.
  19. Правове письмо: навчальний посібник / В.А.Ватрас, Д.А.Монастирський, В.Г.Рогожа та ін.; за ред. Р.О.Стефанчука. Київ: Алерта; ЦУЛ, 2011. 148 с.
  20. Романенко С.М. Зумовленість вибору форм і методів навчання індивідуально-психологічними та віковими особливостями студентів. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2009. №1. С.145-151.
  21. Семеніхін І.В. Правова доктрина: поняття та особливості. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2009. Вип.18. С.127-139.
  22. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Київ: Ленвіт, 2006. 35 с.
  23. Тацій В.Я. Проблеми вищої юридичної освіти в Україні: нові виклики сучасних реалій. Право України. 2009. №1. С.4-8.
  24. Тернавська В.М., Ткаченко С.І. Проблеми правової освіти у вищих навчальних закладах України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Право". 2010. Вип.13. Ч.1. С.74-77.

Інформаційні ресурси у мережі Інтернет:

1. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://portal.rada.gov.ua/>
2. Урядовий портал. URL: <http://www.kmu.gov.ua>. Офіційний сайт Судова влада України. URL:<https://court.gov.ua/>
3. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Європейського Союзу. European Union. URL: https://europa.eu/european-union/index_en
7. Google Академія. URL: <https://scholar.google.com.ua/schhp?hl=uk>
8. Офіційний сайт Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України. URL: <https://lawmaking.academy/>